

Наталія Луців, к. т. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, товарознавства та експертизи товарів Львівського інституту економіки і туризму
вул. Модеста Менцинського, 8, Львів, 79000, Україна
E-mail: Nataliia.Lutsiv@lnu.edu.ua
ORCID: 0000-0003-2880-1478

Галина Жолінська, завідувач лабораторії харчових технологій, виробництва продукції та ресторанного обслуговування Львівського інституту економіки і туризму
вул. Модеста Менцинського, 8, Львів, 79000, Україна
E-mail: galinazholunsjka@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2865-2337

Леся Сенік, ст. викладач кафедри підприємництва, товарознавства та експертизи товарів Львівського інституту економіки і туризму
вул. Модеста Менцинського, 8, Львів, 79000, Україна
E-mail: lesya.senyk@gmail.com
ORCID: 0000-0001-7555-9210

РИНОК МЕДУ НАТУРАЛЬНОГО

Досліджено стан і проблеми розвитку ринку меду натурального в Україні. Проаналізовано динаміку виробництва, обсяги та структуру експорту й імпорту меду натурального в Україні, вимоги до меду натурального в ЄС і проблеми, з якими стикаються вітчизняні експортери. Описано найпоширеніші види фальсифікації меду натурального на вітчизняному та світовому ринках.

Ключові слова: мед натуральний, ринок, фальсифікація, виробництво, імпорт, експорт, якість, безпечність, тарифна квота.

Постановка проблеми. Бджільництво є ваговою складовою аграрної галузі України й значною статтею експорту. Виробництво і споживання меду натурального в нашій країні має давню традицію, а географія експорту українського меду на сучасному етапі охоплює майже 70 країн по всьому світу. Однак сьогодні на ринку меду існує багато проблем, розв'язання яких потребує значних змін у галузі. Актуальною є й проблема фальсифікації натурального меду, що є загрозою для репутації вітчизняної продукції та може призвести до зменшення обсягів його продажу.

Аналіз стану ринку меду натурального дає змогу виявити його динаміку, проблеми та тенденції в сучасних умовах і спрогнозувати подальший розвиток.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Стан та проблеми українського ринку натурального меду в різні роки висвітлювалися в працях українських вчених, як-от: Л. І. Михайлова, В. Л. Гриценко [1], Г. П. Самчук [2], О. М. Яценко [3], О. Д. Витвицька, Є. С. Козупиця [4], М. В. Кравченко [5], В. М. Туринський, Л. О. Адамчук [6] тощо. Ринок меду у світі й локальний ринок меду в інших країнах досліджували

В. Данкевич, Є. Данкевич, П. Пивовар [7], I. Pîrvuțoiu, A. Popescu [8], M. Soyulu, S. Silici [9], Yamei Qi, ZhihuaYe [10], N. Garcia, R. Phipps [11]. Проблемами фальсифікації товарів займалися А. А. Дубініна, І. Ф. Овчиннікова, С. О. Дубініна [12] та ін. Проте сучасні маркетингові та товарознавчі аспекти вітчизняного ринку меду натурального в умовах глобалізаційних процесів і реалізації євроінтеграційних прагнень України розглянуто недостатньо. Отже, постає необхідність здійснення актуальних досліджень вітчизняного ринку меду натурального на нинішньому етапі, а також проблем, що пов'язані з поширенням його фальсифікації.

Метою статті є аналіз сучасного стану, проблем та перспектив розвитку вітчизняного ринку меду натурального.

Матеріали та методи. Під час дослідження використано методи аналізу й синтезу, статистичні методи оцінки динаміки та структури, наукового узагальнення та порівняння даних наукових джерел (монографії, статті вітчизняних і закордонних вчених), а також офіційних даних Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України й корпоративної статистичної бази даних Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН *FAOSTAT*.

Результати дослідження. Ринок меду натурального має особливий інтерес для економіки України, оскільки вона є найбільшим виробником меду в Європі й п'ятим за величиною експортером на глобальному рівні. З 2010 р. обсяг експорту меду натурального збільшився в 7 разів, що дало змогу збільшити експортні надходження і доходи населення, залученого до виробництва та перероблення меду.

За даними *FAO*, в Україні приблизно 1.5 % населення займається бджільництвом. Це майже 500 тис. пасічників. Переважають малі пасіки (до 50 бджолосімей), тоді як основний товарний мед виробляють середні (від 50 до 300) і великі (понад 300) [13].

Зважаючи на офіційні дані *FAO*, можна стверджувати, що виробництво меду натурального має нестійку динаміку, водночас протягом останніх 15 років в Україні його щорічно виробляється 60–75 тис. т (*рис. 1*). Після стрімкого падіння обсягів виробництва меду в 2013–2016 рр. наступні роки демонструють їх зростання, і в 2019 р. досягнуто рівня виробництва меду 2013 р. [14].

Проте офіційні дані не показують справжнього стану речей. Точна цифра об'ємів *виробництва* невідома, оскільки повного реєстру бджолярів не існує. Самі пасічники рідко реєструють свою діяльність, а мед продають на ринках або перекупникам. Через це велика частина виробництва перебуває в тіні. Можливо, це і є причиною відсутності відомостей про виробництво натурального меду в даних Державної служби статистики України, а офіційні інституції й експерти ринку оцінюють обсяги виробництва меду в країні досить туманно – від 70 до 100 тис. т. Водночас у державі є розуміння важливості підтримки галузі й уже сьогодні готуються зміни в законодавстві, спрямовані на

боротьбу з фальсифікатом, забезпечення простежуваності виробництва, спрощення процедури реєстрації пасік тощо. Пасічники пропонують розробити й затвердити Комплексну державну цільову програму розвитку бджільництва в Україні до 2025 р. [16; 17].

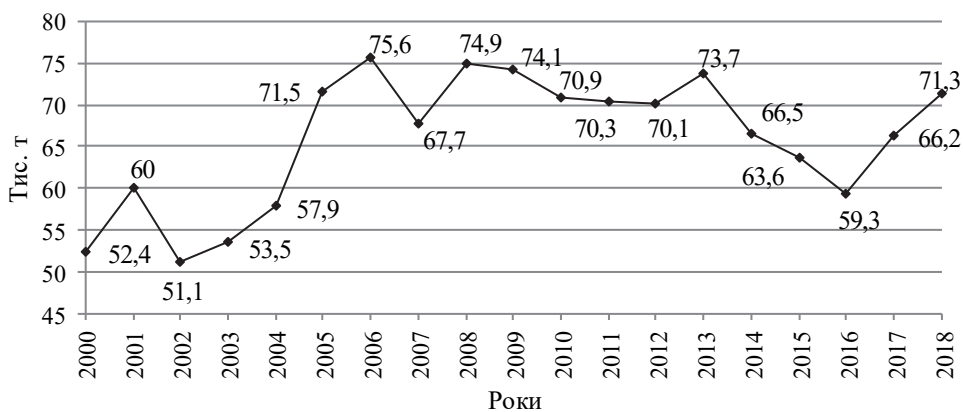

Рис. 1. Виробництво меду натурального в Україні у 2000–2018 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [15].

За оцінками експертів ринку, в 2019 р. в Україні вироблено 100–110 тис. т натурального меду [18]. Водночас у нашій країні виробляється меду більше, ніж експортується і споживається на внутрішньому ринку, і ці залишки переходять на наступні роки. Сьогодні це великий надлишок – 35–40 тис. т. До того ж, за оцінками оператора ринку "Асканія-Пак", обсяги виробництва меду натурального в Україні зменшуються останні два роки на 5 % щорічно через несприятливі для медозбору погодні умови. Крім того, в 2019 р. закупівельні ціни на мед в Україні знизилися майже на 22 % – до 32 грн/кг меду. Тому не варто очікувати на збільшення виробництва меду натурального в Україні [19].

Основне виробництво меду натурального зосереджено у восьми областях: Вінницькій, Донецькій, Дніпропетровській, Запорізькій, Житомирській, Миколаївській, Полтавській і Кіровоградській. Ці регіони забезпечують виробництво 70 % українського меду.

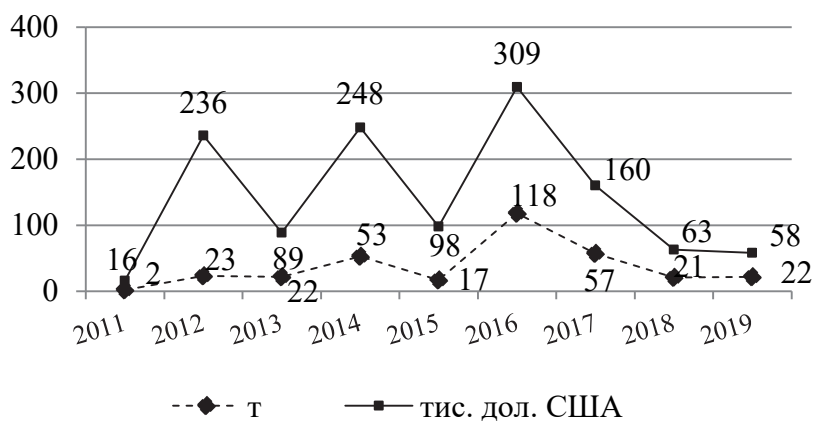
Бджільництво – одна з небагатьох галузей в Україні, що працює сьогодні так, як узвичаєно ще 100 років тому. На цей час немає надійної системи простежуваності походження цього продукту, оскільки ніхто не працював над збільшенням продуктивності виробництва меду і національною статистикою. Високою є залежність медозбору від погодних умов. Так, у 2019 р. був катастрофічно низький збір липового меду, недостатній – акацієвого та гречаного.

Зрозуміло, що, аби бути конкурентоспроможними, потрібно підвищувати ефективність виробництва меду і впроваджувати новітні технологічні пристрої – ваги, контролери, датчики температури, вологості та звуку. Інноваційні рішення дають змогу ефективно обслуговувати велику кількість вуликів, спостерігати за тим, що відбувається,

та вчасно вживати необхідних заходів для продуктивної роботи бджолиних сімей. Це уможливило зниження витрат на утримання бджіл, а також на виробництво меду. Але таке обладнання є дорогим і доступне воно лише для великих пасік. Малим бджільницьким господарствам варто організуватися в кооперативи й брати кредити на придбання необхідного обладнання. За повідомленнями в пресі, українці вже розробляють бджолині вулики на сонячних батареях, але, на жаль, сьогодні такі інновації мають попит більше в Канаді та Польщі, ніж в Україні [20].

Зважаючи на те, що наша країна є одним із найбільших світових виробників меду натурального, *імпорт* цього продукту є мізерним (*рис. 2*) і у *зовнішній торгівлі* медом спостерігається позитивне сальдо. У 2016 р. імпортовано найбільшу кількість меду за період 2011–2019 рр., відтоді обсяги імпорту зменшилися майже в 6 разів. Основними постачальниками меду в Україну за останні три роки були Данія, Німеччина, США, Чехія [22].

Галузь бджільництва є значною статтею вітчизняного аграрного експорту. Зокрема, у 2019 р., за офіційною статистикою ДФС України, обсяг *експорту* меду натурального становив 49.7 тис. т, що на 0.75 % більше, ніж у 2018 р., але на 26.6 % менше, ніж в найуспішнішому 2017 р. (*рис. 3*). За період 2011–2019 рр. обсяги експорту меду з України зросли в 5 разів у натуральному виразі та в 3.3 раза – в грошовому.

Роки

Рис. 2. Імпорт меду натурального в Україну в 2011–2019 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [21].

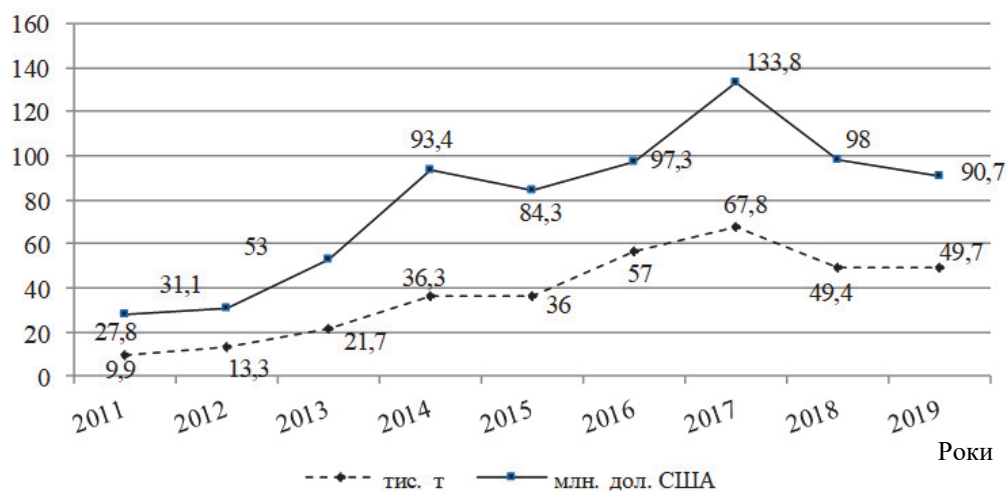

Рис. 3. Експорт меду натурального з України в 2011–2019 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [21].

Ціни на натуральний бджолиний мед, що експортується з України, є набагато стабільнішими, ніж на імпортований мед. Але середні ціни на імпортований мед є значно вищими, ніж на експортований з України, – у 2019 р. імпортований мед був дорожчим за експортований на 44,5 %, а в 2012 р. – аж у 4,4 раза (рис. 4).

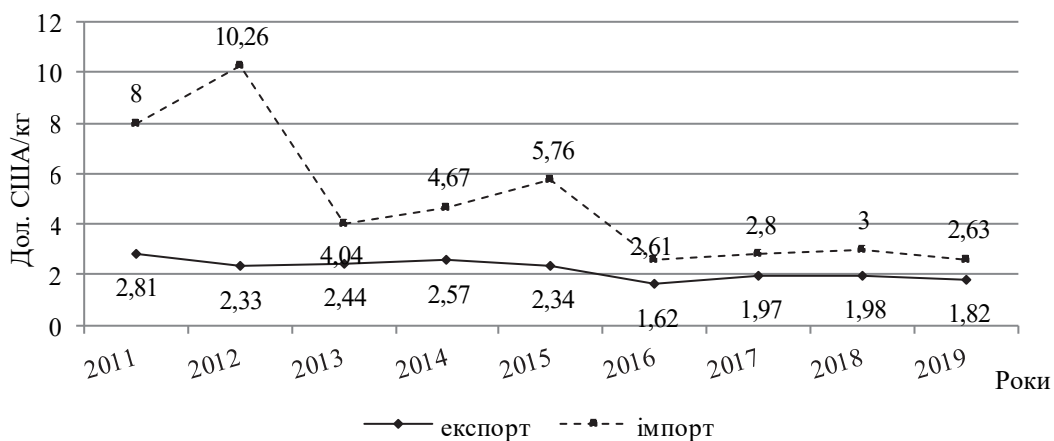

Рис. 4. Середні ціни на мед натуральний у 2011–2019 рр.

Джерело: побудовано авторами за даними [21].

На зовнішньому ринку попит на український натуральний мед сформувався так (таблиця). Основні імпортери – ЄС (Німеччина і Польща) та США. Значна кількість меду постачається до Туреччини, Ізраїлю, Японії, Лівії, Швейцарії, Норвегії, Марокко.

**Основні країни – імпортери меду натурального з України
в 2015–2019 рр., тис. дол. США**

Країна	2015		2016		2017		2018		2019	
	Вартість	Частка, %	Вартість	Частка, %	Вартість	Частка, %	Вартість	Частка, %	Вартість	Частка, %
Німеччина	27720	32.87	32562	33.48	34188	25.56	25167	25.68	20740	22.86
США	19639	23.29	17652	18.15	26991	20.18	12784	13.05	7072	7.79
Польща	13136	15.58	18053	18.56	21805	16.30	17774	18.14	18903	20.83
Бельгія	709	0.84	2250	2.31	8118	6.06	8757	8.93	10689	11.78
Інші	23830	28.26	28991	29.81	50768	37.96	42260	43.13	40412	44.53

Джерело: складено авторами за даними [22; 23].

У 2019 р. відбулися зміни серед найбільших імпортерів українського натурального меду – трійку лідерів залишили США, натомість частка Бельгії зросла з 0.84 % у 2015 р. до 11.78 % у 2019 р. На Німеччину, Польщу та Бельгію припадає більше ніж 55 % поставок українського меду, загалом до ЄС Україна постачає приблизно 80 % усього експорту меду. Власне, географією експорту підтверджується і якість українського меду, адже лідерами є найбільш вимогливі щодо якості меду країни.

Сьогодні українська медова галузь є високозалежною від ринку Європи, куди, як зазначалося вище, спрямовується основна частина її експорту. Відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС для експорту меду з України діє безмитна тарифна квота, розмір якої в 2020 р. – 6000 т/рік. Крім того, з 1 жовтня 2017 р. набув чинності Регламент ЄС щодо збільшення обсягів продукції, яку Україна може експортувати до ЄС згідно з Угодою про асоціацію. Регламент надає додаткові нульові тарифні квоти обсягом 2.5 тис. т меду. Отже, у 2020 р. квота становить 8.5 тис. т. Ставка ввізного мита ЄС у рамках квоти – 0 % (за умови наявності сертифіката *EUR1*). Ставка мита понад квоту – 17.3 %. Попри високу митну ставку обсяги меду, що Україна експортує до ЄС, значно перевищують розміри безмитної квоти (рис. 5).

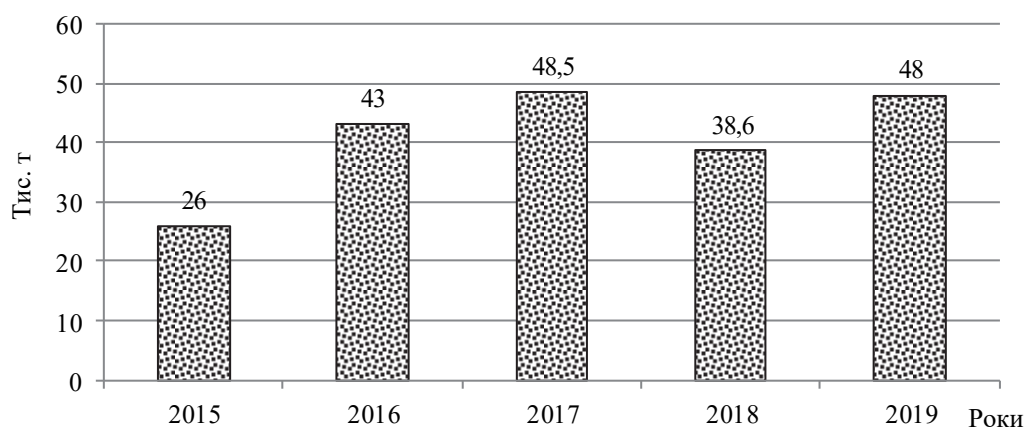

Рис. 5. Динаміка експорту меду натурального з України до ЄС

Джерело: побудовано авторами за даними [24].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом сприяло розширенню географії та нарощуванню обсягів експорту українського меду натурального, а відповідно, й надходженню валютного виторгу в країну. В 2016 р. обсяги експорту меду натурального до країн ЄС зросли на 65.5 % проти попереднього року, в 2017 р. збільшення експорту становило ще 12.9 %. У 2018 р. через несприятливі погодні умови, почастищення випадків масової загибелі бджіл (2017–2018 рр.), виявлені окремі випадки невідповідності якості українського меду, що постачався на ринок ЄС, обсяги експорту меду з України до ЄС зменшилися на 20.5 % проти попереднього року. У 2019 р. ситуація покращилася й обсяги постачання меду натурального з України до країн ЄС майже досягли рівня 2017 р., коли експортували найбільше меду.

Уже за рік після підписання Угоди кількість підприємств, що мали право постачати мед натуральний на ринки ЄС, зросла до 52, а на кінець 2019 р. становила 72. Експортують мед промислові компанії. Більшість із них не виробляють його самі, а купують у пасічників. До найбільших експортерів меду в Україні належать компанії "Юкрейніан Бі", "Бартник", "Асканія-Пак", "Лумелі", "Співдружність", "Український мед", "Джеса", "Медовий край", "Біхайв" тощо.

Протягом дії Угоди про асоціацію між Україною та ЄС українські компанії – експортери натурального меду активно використовують можливості безмитних тарифних квот. Основна та додаткова преференційна квота на мед використовуються в перші дні нового року. Це вказує на те, що квота, виділена для України, є дуже невеликою: обсяги експорту меду натурального до ЄС перевищують її в 5–7 разів. Такий розрив створює додаткове навантаження на підприємства, що експортують мед, адже вони купують його під квоту, яку на початку січня повністю вибирають, а потім компанії можуть навіть простоювати або здійснювати мізерні поставки. Профільні асоціації з метою розв'язання зазначеної проблеми пропонують знизити загальну митну ставку на весь обсяг меду, який, можливо, буде експортуватися до ЄС. Також пропозиція від виробників полягає у збільшенні обсягів квоти у декілька разів [17].

Європейські вимоги до стандартів якості та маркування меду натурального, *зафіксовані у Директиві Ради № 2001/110/ЄС, є високими*. Вони стосуються складу меду щодо вмісту цукрів, вологи, нерозчинних у воді компонентів, вільної кислоти, гідроксиметилфурфуролу, а також електричної провідності та діастазної активності за шкалою Шейда [25].

Європейські вимоги до натурального меду імплементовані в українське законодавство прийняттям Наказу Мінагрополітики № 330 від 19.06.2019 р., який набрав чинності 6 лютого 2020 р. і має обов'язковий характер в Україні. Нові вимоги до меду уможливають забезпечити український ринок якісною продукцією і розширити експортні можливості України. Документ стосується термінології, маркування,

етикетування натурального меду, що уможливить забезпечити безперешкодне функціонування ринку і запобігти підприємницькій практиці, яка вводить споживача в оману. До 1 січня 2023 р. передбачено добровільне застосування затверджених вимог, що дасть змогу операторам ринку підготуватися до нових правил.

Відповідно до вимог продукт, маркований словом "мед", придатний до споживання людиною чи як інгредієнт харчових продуктів, не має містити харчових інгредієнтів, харчових чи будь-яких інших добавок. У маркуванні натурального меду повинна надаватися інформація щодо країни походження [26].

Натуральний мед належить до харчових продуктів, які найчастіше *фальсифікують*. Це викликає зменшення попиту на натуральний мед і зниження ціни на продукти бджільництва. Ця проблема не тільки українська. У світовому рейтингу шахрайства мед посідає третє місце після оливкової олії та кави. Уряд Канади опублікував результати дослідження, проведеного в 2018–2019 рр.: із приблизно 200 зразків меду, відібраних у магазинах і на гуртових складах, у 22 % виявлено фальсифікат [20].

Фальсифікують натуральний мед на різних етапах його просування на ринку пасічники, заготівельники, переробники меду чи експортери. Фальсифікація меду натурального представлена різноманітними видами: *асортиментна* (часткова заміна цінніших видів менш цінними), *кількісна* (відхилення від номінальної маси або об'єму), *інформаційна* (неточна, неправдива інформація про мед у маркуванні та рекламі, підроблення сертифіката відповідності, товаросупровідних та митних документів, ветеринарного свідоцтва, штрих-коду), *якісна* (додавання до натурального меду різноманітних домішок: цукрів, цукрового сиропу, крохмалю чи борошна, цукрової або крохмальної патоки, штучного чи зацукрованого меду) [27].

На світовому рівні переважають *способи фальсифікації меду*, як-от: згодовування бджолам різноманітних препаратів та сиропів, підроблення параметрів та характеристик меду (наприклад, відкачуванням незрілого меду пасічник збільшує об'єми видобування меду, але просуває на ринок неякісний продукт, який не має корисних властивостей).

Значною проблемою є домішування чи повна заміна натурального меду цукровими сиропами. Такий продукт не обов'язково 100-відсотковий фальсифікат, він може містити від 10 до 60 % цукрового сиропу. Але, як наслідок, попит та ціна навіть на справжній продукт будуть знижуватися [28].

Проблемою є також вміст у натуральному меду антибіотиків та залишків пестицидів. За даними світової статистики, з 2016 по 2019 р. частка меду, в якому знайдено залишки антибіотиків, зросла з 10 до 25 %. Увесь мед, який не йде на експорт, споживається на внутрішньому ринку. В Україні регламентують вміст тільки чотирьох антибіотиків, а в США і Європі – восьми.

Деякі експерти ринку вважають, що понад 50 % рідкого травневого й акацієвого меду в Україні – фальсифікат. Це завдає шкоди як здоров'ю українців, так і репутації українських переробників меду, адже за виявлення фальсифікату при експорті рівень довіри іноземних компаній-імпортерів до українських виробників різко знижується.

На цей час у світі постійно впроваджують новітні методики виявлення фальсифікації меду, тоді як в Україні цей процес просувається дуже повільно. У березні 2020 р. оприлюднено результати експерименту, який проводили журналісти "ТСН: тиждень" у рамках проєкту "Стоп Фальсифікат". Було відібрано 29 зразків меду натурального різноманітних видів і виробників з різних областей України. Дослідження проводили у лабораторіях Львова, Києва й у Бремені (Німеччина). У Бремені розроблено унікальну методику дослідження меду на вміст цукрових сиропів. Результати досліджень показали, що лише 6 зразків відповідали встановленим вимогам якості, але й ті задекларовані виробниками як акацієвий чи липовий мед, а дослідження показали, що це поліфлорні меди (різнотрав'я). З 29 зразків 11 не відповідали вимогам ДСТУ 4497:2005 за діастазним числом та вмістом гідроксиметилфурфуролу, 4 зразки – вимогам Регламентів ЄС 470/2009, 37/2010 за вмістом антибіотиків, в 12 виявлено підмішування цукрових сиропів [29].

Отже, виявляється, що через високі вимоги до якості в країнах – імпортерах українського меду наша країна відправляє на експорт якісний продукт, а для внутрішнього споживання залишає фальсифікат, те, що не відповідає експортним вимогам.

Висновки. Вітчизняний ринок меду є одним із найбільш перспективних і експортоспроможних. Якщо в 2018 р. виробництво меду натурального в Україні, за офіційними даними, зросло на 1.4 % проти 2011 р., то обсяги його експорту за цей період збільшилися на 503.7 %. Значному зростанню обсягів експорту меду за кордон сприяло підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Однак прагнення виробляти й експортувати більше меду стикається з безліччю проблем: недостатня нормативно-правова та нормативно-технічна база, сконцентрованість виробництва у незареєстрованих невеликих домогосподарствах, неефективність контролю якості меду на внутрішньому ринку та відсутність його за використанням агрохімікатів і пестицидів, великі обсяги фальсифікату, складність виходу на міжнародні ринки, відсутність інвестицій у маркетинг й імідж українського меду, нових технологій у бджільництві тощо. Назріла необхідність змін у законодавстві, спрямованих на боротьбу з фальсифікатом, забезпечення простежуваності виробництва, захисту рослин, спрощення процедури реєстрації пасік тощо. Необхідно впровадити заходи для збереження здоров'я бджіл та охорони довкілля; посилити відповідальність за використання пестицидів й агрохімікатів, які не внесені до Державного реєстру; забезпечити своєчасне опові-

щення бджолярів щодо проведення робіт з обробки сільськогосподарських культур; розробити програму збереження біорізноманіття комах-запилювачів і захисту поширених в Україні рас бджіл.

Для стабілізації, поліпшення ціни на мед і збільшення обсягів його експорту Україна має продемонструвати, що вітчизняний натуральний мед походить від зареєстрованого українського бджоляра, його засоби виробництва сертифіковані, тара придатна для зберігання харчових продуктів і у бджоляра є відповідний обсяг виробництва меду. Також важливо, щоб в Україні розвивалася культура споживання меду, коли на першому місці стоятиме якість, безпека і натуральність.

Подальші дослідження в цій галузі можуть бути спрямовані на розробку заходів державної політики підтримки галузі бджолярства та запобігання фальсифікації меду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайлова Л. І., Гриценко В. Л. Організаційно-економічні засади функціонування ринку продукції бджільництва. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 35-43.
2. Самчук Г. П. Стан та тенденції розвитку вітчизняного та світового ринків меду. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1 (40). С. 958-961.
3. Яценко О. М. Отримання конкурентної переваги за рахунок створення глобальних продуктів (на прикладі меду натурального). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15. Ч. 2. С. 170-180.
4. Витвицька О. Д., Козупиця Є. С. Інноваційні зміни та стимулювання розвитку галузі бджільництва в Україні. *Актуальні проблеми інноваційної економіки*. 2016. № 4. С. 44-48.
5. Кравченко М. В. Розвиток економічної ефективності бджільництва в ринкових умовах. *Економіка. Управління. Інновації*. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_34.
6. Туринський В. М., Адамчук Л. О. Важливі питання розвитку галузі бджільництва. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва*. 2015. Вип. 223. С. 190-195.
7. Данкевич В., Данкевич Є., Пивовар П. Формування кон'юнктури світового ринку меду: сучасний стан і перспективи для українських експортерів. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2018. Vol. 4. N 2. P. 37-54. URL: www.are-journal.com.
8. Pîrvuțoiu I., Popescu A. Analysis of Romania's Honey Market. *Animal Science and Biotechnologies*. 2011. Vol. 44. Issue 2. P. 500-503.
9. Soylu M., Silici S. Honey consumption preferences of university students. *Journal of Human Sciences*. 2018. Vol. 15. Issue 1. P. 386-399. URL: <https://doi.org/10.14687/jhs.v15i1.5255>.
10. Qi Yamei, Ye Zhihua. Analysis on the export and blocking factors for Chinese bee product. *China's Livestock Industry*. 2012. Vol. 12. P. 19-23.

11. Garcia N., Phipps R. International Honey Market Report: "To bee or not to bee". URL: https://www.apiservices.biz/documents/articles-en/international_honey_market_report_september_2017.pdf.
12. Дубініна А. А., Овчиннікова І. Ф., Дубініна С. О. та ін. Методи визначення фальсифікації товарів. Київ: Видавничий дім "Професіонал", 2010. 272 с.
13. FAO supports rural beekeeping in eastern Ukraine. URL: <http://www.fao.org/europe/news/detail-news/en/c/1143546>.
14. Україна увеличила експорт меду на 13 %. URL: https://biz.censor.net.ua/news/3177487/ukraina_ovelichila_eksport_meda_na_13.
15. Livestock Primary. URL: <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/QL>.
16. У Мінекономіки поглиблюють взаємодію з агровиробниками з метою розвитку галузі бджільництва. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua/news/u-minekonomiki-pogliblyuyut-vzayemodiyu-z-agrovirobnikami-z-metoyu-rozvitku-galuzi-bdzhilnictva>.
17. Звернення учасників Медового форуму "Україна медова і світ". URL: <https://uccci.org.ua/uploads/files/5dad4bfda3e01791687100.pdf>.
18. Експорт меду з України зріс у 2019 році на 12,7 %. URL: <https://mind.ua/news/20208076-eksport-medu-z-ukrayini-zris-u-2019-roci-na-127>.
19. В Україні – перевиробництво меду, – експерт. URL: <https://agropolit.com/news/14655-v-ukrayini-perevirobnitstvo-medu-ekspert>.
20. Мед: демпінг, фальсифікації и тренды рынка. URL: <https://propozitsiya.com/med-demping-falsyfikatsiyi-ta-trendy-rynku>.
21. Сумарний обсяг імпорту та експорту у розрізі товарних позицій за кодами УКТЗЕД. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/fl1>.
22. Зовнішня торгівля України із зазначенням основних країн – контрагентів. Державна фіскальна служба України. URL: <http://sfs.gov.ua/ms/f3>.
23. Зовнішня торгівля окремими видами товарів за країнами світу за 2015–2019 роки. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
24. Демчак І. М., Митченко О. О., Трофімова Г. В., Майданюк О. Е. Україна – ЄС: тенденції торгівлі агропродовольчими товарами. Київ: НДІ "Укראгропромпродуктивність", 2020. 41 с.
25. Директива Ради № 2001/110/ЄС від 20 грудня 2001 року про мед. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-01#Text.
26. Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 19.06.2019 № 330 "Про затвердження Вимог до меду". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-19>.
27. Жолинська Г. М. Експрес-методи виявлення фальсифікації натурального бджолиного меду. Актуальні проблеми теорії і практики експертизи товарів: Матеріали VII міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 2–3 квітня 2020 р.). Полтава: ПУЕТ, 2020. С. 108-111.
28. Фальсифікація привела к різкому паденню спроса на мед. Агропортал. URL: <http://agroportal.ua/news/ekskslyuziviy/falsifikatsiya-privela-k-rezkomu-padeniyu-sprosa-na-med>.
29. ТСН. Тиждень розповідь, чому 75 % меду в Україні – фальсифікат. URL: <https://www.unian.ua/economics/agro/10923650-tsn-tizhden-rozpovist-chomu-75-medu-v-ukrajini-falsifikat.html>.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2020.

Lutsiv N., Zholunsjka G., Senyk L. Natural honey market.

Background. Ukraine is one of the five largest producers and exporters of honey in the world. The problem of falsification of natural bee honey is urgent, which threatens the reputation of domestic products and can lead to a decrease in sales and may cause an export restrictions.

The aim of the article is to analyze the current state, problems and prospects of development of the domestic market of bee honey.

Materials and methods. Analysis, synthesis, statistical methods for assessing the dynamics and structure, scientific generalization and comparison of data from scientific sources.

Results. The article analyzes the current state of the natural honey market in Ukraine, analyzes the dynamics of its production, quantity and structure of exports and imports. It is established that the production of natural honey in Ukraine has an unstable dynamics, while the quantity of exports of this product from Ukraine over the past 7 years has increased more than 5 times. Imports of honey to Ukraine are insignificant. The requirements to natural honey in Ukraine and the EU and the problems faced by domestic honey exporters are analyzed. It is established that the requirements for the quality of natural honey in the EU are high, these requirements have been implemented in Ukrainian legislation since 2019 and by 2023 will be mandatory for all market operators in Ukraine. The most common types of honey falsification in the domestic and world markets are described. It has been established that such methods of natural honey falsification as feeding bees with various preparations and syrups, forgery of parameters and characteristics of honey, admixture or complete replacement of natural honey with sugar syrups, etc.

Conclusion. The Ukrainian honey market is one of the most promising and export-capable. However, it is characterized by a large number of problems that inhibit its development and require urgent solution. Further research in this area may be aimed at developing public policy measures to support the beekeeping industry and prevent honey counterfeiting.

Keywords: honey, market, falsification, production, import, export, quality, safety, tariff quota.

REFERENCES

1. Myhajlova, L. I., & Grycenko, V. L. (2018). Organizacijno-ekonomichni zasady funkcionuvannja rynku produkcii' bdzhil'nyctva [Organizational and economic principles of functioning of the market of beekeeping products]. *Ekonomika APK – Economics of agro-industrial complex*, 8, 35-43 [in Ukrainian].
2. Samchuk, G. P. (2016). Stan ta tendencii' rozvytku vitchyznjanogo ta svitovogo rynkiv medu [Status and development trends of domestic and world honey markets]. *Molodyj vchenyj – A young scientist*, 12.1 (40), 958-961 [in Ukrainian].
3. Jacenko, O. M. (2017). Otrymannja konkurentnoi' perevagy za rahunok stvorennja global'nyh produktiv (na prykladi medu natural'nogo) [Gaining a competitive advantage through the creation of global products (for example, natural honey)]. *Naukovyj visnyk Uzhgorods'kogo nacional'nogo universytetu. Serija: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*. (Issue 15). (Part 2), (pp. 170-180) [in Ukrainian].
4. Vytvyč'ka, O. D., & Kozupycja, Je. S. (2016). Innovacijni zminy ta stymuljuvannja rozvytku galuzi bdzhil'nyctva v Ukrai'ni [Innovative changes and stimulation of beekeeping development in Ukraine]. *Aktual'ni problemy innovacijnoi' ekonomiky – Actual problems of innovative economy*, 4, 44-48 [in Ukrainian].
5. Kravchenko, M. V. (2014). Rozvytok ekonomichnoi' efektyvnosti bdzhil'nyctva v rynkovyh umovah [Development of economic efficiency of beekeeping in market conditions]. *Ekonomika. Upravlinnja. Innovacii' – Economy. Management. Innovations*, 2. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2014_2_34 [in Ukrainian].

6. Turyns'kyj, V. M., & Adamchuk, L. O. (2015). Vazhlyvi pytannja rozvytku galuzi bdzhil'nyctva [Important issues of beekeeping development]. *Naukovyj visnyk Nacional'nogo universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannja Ukrai'ny. Serija: Tehnologija vyrobnyctva i pererobky produkcii' tvarynnyctva – Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Series: Technology of production and processing of livestock products.* (Issue 223), (pp. 190-195) [in Ukrainian].
7. Dankevych, V., Dankevych, Je., & Pyvovar, P. (2018). Formuvannja kon'junkturnykh svitovogo rynku medu: suchasnyj stan i perspektyvy dlja ukrai'ns'kykh eksporteriv [The formation of the world honey market conditions: the current state and prospects for Ukrainian exporters]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal.* (Vol. 4), 2, 37-54. Retrieved from www.are-journal.com [in Ukrainian].
8. Pîrvițoiu, I., & Popescu, A. (2011). Analysis of Romania's Honey Market. *Animal Science and Biotechnologies.* (Vol. 44). (Issue 2), (pp. 500-503) [in English].
9. Soyulu, M., & Silici, S. (2018). Honey consumption preferences of university students. *Journal of Human Sciences.* (Vol. 15). (Issue 1), (pp. 386-399). Retrieved from <https://doi.org/10.14687/jhs.v15i1.5255> [in English].
10. Qi, Yamei, & Ye, Zhihua. (2012). Analysis on the export and blocking factors for Chinese bee product. *China's Livestock Industry.* (Vol. 12), (pp. 19-23) [in English].
11. Garcia, N., & Phipps, R. International Honey Market Report: "To bee or not to bee". Retrieved from https://www.apiservices.biz/documents/articles-en/international_honey_market_report_september_2017.pdf [in English].
12. Dubinina, A. A., Ovchynnikova, I. F., & Dubinina, S. O. et al. (2010). *Metody vyznachennja fal'syfikacii' tovariv [Methods for determining the falsification of goods].* Kyi'v: Vydavnychij dim "Profesional" [in Ukrainian].
13. FAO supports rural beekeeping in eastern Ukraine. Retrieved from <http://www.fao.org/europe/news/detail-news/en/c/1143546> [in English].
14. Ukraina uvelichila jeksport meda na 13 %. Retrieved from https://biz.censor.net.ua/news/3177487/ukraina_uvelichila_eksport_medu_na_13 [in English].
15. Livestock Primary. Retrieved from <http://www.fao.org/faostat/ru/#data/QL> [in English].
16. *U Minekonomiky poglybljujut' vzajemodiju z agrovyrobnikamy z metoju rozvytku galuzi bdzhil'nyctva [The Ministry of Economy is deepening cooperation with agricultural producers in order to develop the beekeeping industry].* Retrieved from <https://agro.me.gov.ua/ua/news/u-minekonomiki-poglybljujut-vzajemodiju-z-agrovirobnikami-z-metoyu-rozvitku-galuzi-bdzhilnyctva> [in Ukrainian].
17. *Zvernennja uchasnykiv Medovogo forumu "Ukrai'na medova i svit" [Address of the participants of the Honey Forum "Honey Ukraine and the World"].* Retrieved from <https://ucci.org.ua/uploads/files/5dad4bfda3e01791687100.pdf> [in Ukrainian].
18. *Eksport medu z Ukrai'ny zris u 2019 roci na 12,7 % [Honey exports from Ukraine increased in 2019 by 12.7%].* Retrieved from <https://mind.ua/news/20208076-eksport-medu-z-ukrayini-zris-u-2019-roci-na-127> [in Ukrainian].
19. *V Ukrai'ni – perevyrobnnytvo medu, – ekspert [In Ukraine - overproduction of honey, – the expert].* Retrieved from <https://agropolit.com/news/14655-v-ukrayini-perevyrobnnytvo-medu-ekspert> [in Ukrainian].
20. *Med: demping, fal'syfikacii' i trendy rynku [Honey: dumping, falsifications and market trends].* Retrieved from <https://propozitsiya.com/med-demping-falsyfikaciyi-ta-trendy-rynku> [in Russian].
21. *Sumarnyj obsjag importu ta eksportu u rozrizi tovarnyh pozycij za kodamy UKTZED [The total volume of imports and exports in terms of product items by UKTZED codes].* Retrieved from <http://sfs.gov.ua/ms/f11> [in Ukrainian].
22. *Zovnishnja torgivlja Ukrai'ny iz zasnachennjam osnovnyh kraj'n – kontragentiv [Ukraine's foreign trade, indicating the main countries – counterparties]. Derzhavna fiskal'na sluzhba Ukrai'ny – State Fiscal Service of Ukraine.* Retrieved from <http://sfs.gov.ua/ms/f3> [in Ukrainian].

23. Zovnishnja torgivlja okremymy vydamy tovariv za krai'namy svitu za 2015–2019 roky [Foreign trade in certain types of goods by countries of the world in 2015-2019]. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy – State Statistics Service of Ukraine*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
24. Demchak, I. M., Mytchenok, O. O., Trofimova, G. V., & Majdanjuk, O. E. (2020). *Ukrai'na – JeS: tendencii' torgivli agroprodovol'chymy tovaramy [Ukraine – EU: trends in trade in agri-food products]*. Kyi'v: NDI "Ukragropromproduktyvnist'" [in Ukrainian].
25. *Dyrektyva Rady № 2001/110/JeS vid 20 grudnja 2001 roku pro med [Council Directive 2001/110 / EU of 20 December 2001 on honey]*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-01#Text [in Ukrainian].
26. *Nakaz Ministerstva agrarnoi' polityky ta prodovol'stva Ukrainy vid 19.06.2019 № 330 Pro zatverdzhennja Vymog do medu [Order of the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine dated June 19, 2019 № 330 On approval of requirements for honey]*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-19> [in Ukrainian].
27. Zholyns'ka G. M. (2020). Ekspres-metody vyjavlennja fal'syfikacii' natural'nogo bdzholynogo medu [Express methods of detection of falsification of natural bee honey]. *Aktual'ni problemy teorii' i praktyky ekspertyzy tovariv – Actual problems of the theory and practice of goods examination: Proceedings of the VII International Scientific and Practical Internet-Conference*. (pp. 108-111). Poltava: PUET [in Ukrainian].
28. Fal'sifikacija privela k rezkomu padeniju sprosa na med [Falsification has led to a sharp drop in demand for honey]. *Agroportal – Agroportal*. Retrieved from <http://agroportal.ua/news/eksklyuzivy/falsifikatsiya-privela-k-rezkomu-padeniyu-sprosa-na-med> [in Russian].
29. *TSN. Tyzhden' rozpovist', chomu 75 % medu v Ukraini – fal'syfiakat [TSN. The week will tell why 75% of honey in Ukraine is falsification]*. Retrieved from <https://www.unian.ua/economics/agro/10923650-tsn-tizhden-rozpovist-chomu-75-medu-v-ukrajini-falsifikat.html> [in Ukrainian].